

Dansk i gymnasiet

Postkolonial læsning

Hvordan føles det mon at være vokset op som sort i Sydafrika, hvor de hvide har haft magten i årtier og har undertrykt den sorte befolkning? Hvordan er det at vokse op og føle sig andetgjort af en minoritetskultur, som havde magten? Altså at være sort i sit eget land, mens dem, der har magten, var hvide europæiske mænd? Hvordan er det at vokse i Grønland og lære grønlandsk sprog og kultur derhjemme, men når man så skal i gymnasiet, så foregår alt på dansk og man skal lære om Danmark? Og hvordan ser de hvide danske mænd på grønlændere? Postkolonialismen sætter fokus på forholdet mellem kolonimagt og den oprindelige befolkning.

Postkolonialismen har et kritisk blik på kolonitiden. Den forholder sig kritisk til kolonitiden og peger på de underliggende magtstrukturer, som kolonialismen er udtryk for, og identificerer kolonialistisk tænkning også i nutiden.

Den postkoloniale læsning udfordrer et eurocentrisk perspektiv på verden og identificerer spor af den europæiske dominans på verdensdele, som har været koloniseret. Den postkoloniale læsning kan på den ene side have en kritisk vinkel på europæisk litteratur og film, som skildrer den koloniseret kultur ud fra sit eget, europæiske perspektiv – altså et perspektiv, der har udgangspunkt i den hvide mands Europa. Men den kan på den anden side også behandle litteratur, der er skrevet af dem, der var koloniseret, for at høre deres oplevelse af at være undertrykt og blevet gjort anderledes. Disse stemmer udgør en modstemme til et eurocentrisk verdensbillede, og man kan eksempelvis finde den i noget migrationslitteratur.

Den historiske baggrund for postkolonialismen er imperialismen, hvor europæiske stater tog kontrol over lande rundt om i verden; i Mellemøsten, Asien, Afrika og Sydamerika. Det fik et meget konkret udtryk i eksempelvis slavehandel, særligt i afrikanske lande. Mange europæiske lande var kolonimagter, herunder England og Frankrig, men også Danmark havde koloniseret Vestindien, Guldkysten i Afrika og Grønland. Postkolonial læsning arbejder med tekster, der er skrevet i de lande, der har

været koloniseret – hvad enten de er skrevet af kolonimagter eller af de koloniserede, altså enten af undertrykkerne (den hvide mand) eller af den undertrykte. Men som sagt kan også migrationslitteratur læses postkolonialt, da også migrationslitteratur behandler dominansforhold mellem majoritetskultur og minoritetskultur.

Med en postkolonial læsning lægger man en særlig kritisk vinkel ned over sin analyse af en tekst og identificerer spor fra kolonialismens tankesæt – og udfordrer det. Kolonialismens tankesæt har udgangspunktet i den hvide mand, der skriver om andre 'fremmede' kulturer, andre lande eller andre befolkningsgrupper, og som beskriver koloniseringen ud fra et forståelse af, at europæerne sikrede økonomisk fremgang og udvikling i de lande, de koloniserede. Europæerne ser sig selv som civiliserede og fornuftstyret, mens andre folk bliver ser som uciviliserede, vilde - og måske også mere naturlige. På den måde er kolonialismen et udtryk for en eurocentrisme, der har sin rod i en europæisk verdensforståelse. Det postkoloniale udfordrer europæernes forståelse af koloniseringen og peger på eksempelvis slavehandel, misbrug af magt og ødelæggelse af kulturer. Den postkoloniale læsning udfordrer på den måde eurocentrismen.

Postkolonialismen som begreb

Man kan få den fejlagtige opfattelse, at *post* betyder, at kolonialismen er overstået, og at vi er på den anden side, efter-kolonialismen. Dette er misvisende. Post betyder rigtig nok 'efter', og det skal forstås som efter koloniseringen satte ind – og det postkoloniale er her stadig: Trods imperialismen er væk, og trods kolonitiden er overstået, så spøger kolonitiden stadig og sætter spor i menneskers opfattelse af hinanden og af sig selv. De væsentligste teoretikere bag postkolonialismen oplever kolonialismen på egen krop, men også de spor, den sætter i den oprindelige folks selvforståelse.

Den postkoloniale læsning afdækker forskellige typer af dominansforhold mellem undertrykkeren og den undertrykte. I det følgende udfoldes fire måder, hvorpå den postkoloniale læsning kan bringes i spil som et særligt perspektiv.

- **Sprog og forestillinger.** Men en postkolonial læsning kan man pege på, hvordan kolonialismen har sit sig spor i vores sprog og forestillinger og derved til stadighed undertrykker. I 2020 foregik en debat om brugen af ordet 'eskimo', som blev anvendt af danske magthavere i deres beskrivelse af grønlandere. En grønlander vil selv kalde sig en 'inuit', ikke eskimo. Også ordet 'perker' er nedsættende. Her er altså ord, som en majoritetskultur bruger nedsættende om en minoritetskultur.
- **Postkolonial kritik i læsningen af litteratur og anden kunst:** Man kan anvende den postkoloniale læsning til at læse tekster (her forstået ud fra et udvidet tekstbegreb), der er skrevet af Vesteuropæiske forfatter, som skildrer 'den

anden kultur' nedsættende på baggrund af en eurocentrisme. Denne 'anden kultur' kan skildres som primitiv, eksotisk eller naiv i modsætning til en civiliseret, europæisk kultur. Befolkningen i 'den anden kultur' kan skildres som ædle vilde eller barbariske vilde. Et sådan analytisk perspektiv forholder sig kritisk til den måde, en tekst skildrer en kultur på, idet teksten undersøges for en kolonialistisk tankegang.

- **Postkolonial kritik i den litterære tekst:** Tekster kan også være skrevet af dem, der har været udsat for vestlig kolonialisering og give stemme til dem, der oplevet kolonialisering på egen krop. Teksterne vil her i sig selv være kritiske over for det dominansforhold, der har hersket under kolonialismen, og som kan have sat sig spor i befolkninger og deres selvforståelse. Her vil teksten i sig selv kalde på en postkolonial læsning, som har fokus på, hvordan det oplevedes at blive andetgjort og undertrykt af den europæiske kolonitid.
- **Postkolonialistisk skildringen af dominansforholdet oplevet indefra.** Den postkoloniale læsning kan også bruges til at give et særligt perspektiv på tekster, som skildrer splittelsen mellem at være en del af en undertrykt kultur og samtidig ønske at blive en del af en den hvide mands kultur: At personer er splittet mellem to kulturer og slås med at fralægge sig 'den anden' kultur for at passe ind og leve op til en eurocentrisk kultur. En centralt begreb her er mimicry (udtales mimic-ry), hvor den undertrykte forsøger at efterabe den hvide kultur for at få del i de sociale og kulturelle fordele, det har at være hvid (mand). At være splittet mellem to kulturer, hvor man besidder den ene kultur og ønsker at besidde den vestlige, hvide mands kultur, er helt central. Den postkoloniale læsning kan afdække, hvordan kolonialismen påvirker 'den anden' ved, at 'den hvide mand' bliver et ideal, som 'den anden' skal leve op til eller forsøge at leve op til og ligne for at opnå accept. Også her vil teksten i sig selv kalde på at blive læst postkolonialt.